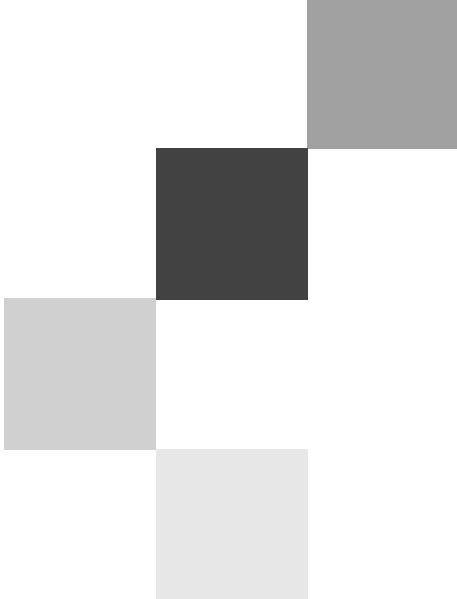

*Martin Bastl, Miroslav Mareš
Josef Smolík, Petra Vejdová*

KRAJNÍ PRAVICE & KRAJNÍ LEVICE v ČR

 GRADA®

*Martin Bastl, Miroslav Mareš
Josef Smolík, Petra Vejvodová*

KRAJNÍ PRAVICE *a* KRAJNÍ LEVICE v ČR

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Mgr. Martin Bastl, Ph.D.

doc. JUDr. PhDr. Miroslav Mareš, Ph.D.

PhDr. Josef Smolík, Ph.D.

Mgr. et Mgr. Petra Vejvodová

KRAJNÍ PRAVICE A KRAJNÍ LEVICE V ČR

Vydala Grada Publishing, a.s.

U Průhonu 22, 170 00 Praha 7

tel.: +420 234 264 401, fax: +420 234 264 400

www.grada.cz

jako svou 4609. publikaci

Recenzovali:

doc. Ing. Dr. Štefan Danics, Ph.D.

Mgr. Marek Suchánek

Odpovědný redaktor Zdeněk Kubín

Sazba a zlom Vojtěch Kočí

Návrh a zpracování obálky Vojtěch Kočí

Počet stran 288

Vydání 1., 2011

Vytisklo TISK CENTRUM s.r.o., Moravany

© Grada Publishing, a.s., 2011

ISBN 978-80-247-3797-3 (tištěná verze)

ISBN 978-80-247-7256-1 (elektronická verze ve formátu PDF)

Obsah

O autorech	9
Úvod	11
Literatura	13
1. Komunismus	15
1.1 Úvod do kontextu	15
1.2 Vývoj	21
1.2.1 Komunistická strana Čech a Moravy	21
1.2.2 Mládežnické komunistické organizace	31
1.2.3 Dogmatické marxisticko-leninské organizace	36
1.2.4 Komunisticko-národovecké organizace	41
1.2.5 Organizace spolupracující s komunistickými a komunistům blízkými režimy	46
1.2.6 Trockistické organizace	47
1.2.7 Maoistické organizace	51
1.2.8 Levý komunismus	52
1.2.9 Nacionálně-bolševické organizace	53
1.2.10 Organizace nevyprofilovaných komunizujících směrů militantní nové levice	54
1.2.11 Exkurz: Neomarxistické socialistické organizace	57
1.3 Strategie	58
1.3.1 Základní rysy a determinanty strategie	58
1.3.2 Koalice, aliance a společné platformy	58
1.3.3 Volební, mediální a osvětové strategie	61
1.3.4 Konfrontační a násilné strategie	64
1.4 Programový a ideologický vývoj	65
1.5 Společensko-politický kontext působení	70
1.5.1 Základní determinanty působení komunismu	70

1.5.2	Vztah veřejnosti ke komunismu	70
1.5.3	Spojenci komunistů v politickém spektru	71
1.5.4	Odpůrci	73
1.5.5	Represe	74
1.5.6	Mezinárodní kontext	76
1.6	Zhodnocení	76
	Seznam zkratk	78
	Materiály	80
	Literatura	87
2.	Anarchismus	91
2.1	Uvedení do kontextu	91
2.1.1	Terminologie	91
2.2	Vývoj	94
2.3	Strategie	118
2.3.1	Základní rysy a determinanty strategie	118
2.3.2	Agitační a osvětové strategie	119
2.3.3	Konfrontační a násilné strategie	121
2.4	Programový a ideologický vývoj	122
2.5	Společensko-politický kontext působení	126
2.5.1	Základní determinanty působení anarchismu a vztah veřejnosti	126
2.5.2	Spojenci anarchistů v politickém spektru a mezinárodní kontext	127
2.5.3	Odpůrci a represe	129
2.6	Zhodnocení	130
	Seznam zkratk	131
	Odborná literatura	132
	Primární zdroje	132
	Sekundární zdroje (analýzy, průzkumy, novinové články)	137
3.	Neonacismus	139
3.1	Úvod do kontextu	139
3.2	Vývoj	143
3.2.1	Národní odpor	145
3.2.2	Resistance Women Unity	149
3.2.3	Autonomní nacionalisté	150
3.2.4	Anti-Antifa	155
3.2.5	Dělnická strana	156
3.3	Strategie	169
3.4	Programový a ideologický vývoj	174
3.5	Společensko-politický kontext působení	177

3.5.1	Vztah veřejnosti a médií	178
3.5.2	Spojenci	179
3.5.3	Odpůrci	180
3.5.4	Represe	182
3.5.5	Mezinárodní kontext	184
3.6	Zhodnocení	186
	Seznam zkratk	189
	Odborná literatura	190
	Primární zdroje	192
	Sekundární zdroje (analýzy, novinové články)	194
4.	Nacionalismus	197
4.1	Úvod do kontextu	197
4.1.1	Základní termíny	202
4.2	Vývoj národovecké krajní pravice v letech 2000–2011	215
4.2.1	První etapa: 2000–2003	218
4.2.2	Druhá etapa: 2004–2008	229
4.2.3	Třetí etapa: 2009 – současnost	238
4.3	Strategie národovecké krajní pravice v letech 2000–2011	242
4.4	Programový a ideologický vývoj: mobilizační témata	247
4.5	Společensko-politický kontext působení národovecké krajní pravice	258
4.6	Zhodnocení národovecké krajní pravice	260
	Seznam zkratk	263
	Literatura	264
	Další zdroje (rozhovory, tiskoviny)	272
	Závěr	273
	Věcný rejstřík	277
	Jmenný rejstřík	283

O autorech

Mgr. Martin Bastl, Ph.D. (*1973), absolvoval Fakultu sociálních studií Masarykovy univerzity. V současnosti je zaměstnán jako odborný asistent Oddělení bezpečnostních a strategických studií Katedry politologie FSS MU. Zabýval se výzkumem politického radikalismu, zejména levicového, a kritickou teorií, dějinami strategického myšlení a soudobými koncepcemi vedení boje, včetně kybernetické a informační války. Na tato témata publikoval řadu článků a monografií *Radikální levice v České republice*. V minulosti pracoval také jako žurnalista a konzultant se zaměřením na problematiku ICT a počítačové bezpečnosti.

doc. JUDr. PhDr. Miroslav Mareš, Ph.D. (*1974), vedoucí Oddělení bezpečnostních a strategických studií Katedry politologie Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. Zaměřuje se na výzkum politického extremismu a terorismu ve středovýchodní Evropě. Je autorem publikací *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR* (2003) a *Terorismus v ČR* (2005) a dále autorem či spoluautorem více než 150 odborných textů. V letech 2001–2008 působil jako soudní znalec v oboru kriminalistika, zapsaný u Krajského soudu v Brně. Je členem European Expert Network on Terrorism Issues.

PhDr. Josef Smolík, Ph.D. (*1976), působí jako odborný asistent Oddělení bezpečnostních a strategických studií Katedry politologie Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity. Na Masarykově univerzitě vystudoval politologii, psychologii a sociální pedagogiku. Profesionálně se zaměřuje na bezpečnostní politiku, subkultury mládeže, radikální politické strany a politickou psychologii. Autor či spoluautor knih *Fotbalové chuligáni* (2004, s M. Marešem a M. Suchánkem), *Fotbalové chuligánství* (2008), *Psychologie vůdcovství* (2008, s J. Lukášem), *Krajní pravice ve vybraných zemích střední a východní Evropy: Slovensko, Polsko, Ukrajina, Bělorusko, Rusko* (2009, s P. Kupkou

a M. Laryšem), *Vybrané bezpečnostní hrozby a rizika 21. století* (2010, s T. Šmídem a kol.). Nakladatelství Grada Publishing vydalo jeho knihu *Subkultura mládeže: Uvedení do problematiky* (2010). Je výkonným redaktorem recenzovaného časopisu Rexter (www.rexter.cz).

Mgr. et Mgr. Petra Vejvodová (*1984), absolventka magisterského programu politologie a programu mezinárodní vztahy na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity, v současné době studentka doktorského studia Katedry politologie tamtéž. Odborně se věnuje problematice politického pravicového extremismu a radikalismu v Evropě. Je autorkou například odborného textu *Autonomní nacionalismus* (Rexter, 2008) či kapitoly *Transnacionální novopohanské neonacistické organizace* v publikaci *Náboženské kořeny pravicového extrémizmu* (2010).

Úvod

Martin Bastl, Miroslav Mareš, Josef Smolík, Petra Vejsudová

Krajní pravice i krajní levice jsou politickými směry, kterým je obecně věnována značná mediální i odborná pozornost. Tato kniha si klade za cíl přehledně popsat a v základních rysech analyzovat vývoj a hlavní atributy působení krajní levice a krajní pravice v České republice v prvním desetiletí 21. století. Pokouší se identifikovat hlavní události a procesy, které se v obou zmiňovaných částech politického spektra objevily. Vychází přitom z dlouhodobého zájmu všech autorů a autorky o danou problematiku a z rozsáhlé základny primárních materiálů i dostupné odborné literatury.

Knihu lze chápat jako dílo, které pokračuje v linii výstupů z výzkumu politického radikalismu a extremismu a subkultur mládeže na politologických pracovištích Masarykovy univerzity, který je zde rozvíjen již od poloviny devadesátých let a v současné době je koncentrován především na Oddělení bezpečnostních a strategických studií Katedry politologie Fakulty sociálních studií MU.

Z hlediska poznání obou fenoménů bylo patrné, že od počátku dekády nebyla k dispozici souhrnná česky psaná odborná publikace, která by se krajní pravici a krajní levici věnovala. V roce 1998 vyšla souhrnná publikace editovaná Petrem Fialou se zásadní kapitolou Michala Mazla (Mazel, 1998). V roce 1999 byla vydána kniha věnovaná komunismu v České republice (Fiala a kol., 1999), v roce 2001 vyšel odborný přehled vývoje anarchismu a trockismu v České republice (Bastl, 2001) a v roce 2003 kniha mapující pravicový extremismus a radikalismus (Mareš, 2003).

Následně byly dílčí informace z politologického pohledu podány v publikacích (i mimo „brněnskou politologickou školu“), které byly zaměřeny šířeji (Charvát, 2007) či na specifické fenomény, jako subkultury mládeže (Smolík, 2010) či terorismus (Mareš, 2005). K dílčím tématům vyšla i řada časopiseckých článků (většina bude citována v této knize). Souhrnný přehled se objevil pouze ve stručné formě v podobě kapitoly v zahraniční literatuře

(Novotný, 2011). Zpracovat z politologického hlediska problematiku krajní pravice a krajní levice v první dekádě 21. století se proto jeví jako podnětná badatelská výzva.

Pojmy krajní pravice a krajní levice jsou v publikaci v zásadě užívány jako pojmy zastřešující radikální a extremistické proudy levice a pravice, přičemž cílem autorského kolektivu není přesná diferenciací mezi radikalismem a extremismem (ostatně mezi autory ani nepanuje shoda na vhodnost užívání a vymezení pojmu extremismus a na přístup tzv. „teorie extremismu“ obecně).

„Krajní“ v pojetí této knihy znamená, že jsou buď uváděny do krajnosti některé součásti pravicových nebo levicových ideologií, anebo je v politice subjektů patrný centrifugální odpor ke stávajícímu politickému systému (což nemusí znamenat jejich extremističnost, či dokonce nelegitimitu nebo ilegálnost). Zahrnutí konkrétních subjektů do knihy tedy není důvodem k jejich apriorní difamací či zaškatulkování coby pro režim „nebezpečných“ (některé z nich ovšem takto pojímat lze). Popis státní represe vůči některým subjektům krajní pravice a krajní levice v knize je vázán na reálné dění, nikoliv na normativní stanoviska autorů.

V knize je respektováno již poměrně vžitě rozdělení krajní pravice na nacionalismus a neonacismus a krajní levice na komunismus a anarchismus, i když si je autorský tým vědom toho, že se tyto proudy mohou v určitých případech překrývat, což komplikuje jejich popis v naznačeném schématu (např. Dělnická strana zasahovala do nacionalismu i neonacismu). Do krajní pravice v tomto smyslu nejsou pojímány různé antikomunistické subjekty a proudy (např. kolem Petra Cibulky), v rámci krajní levice není v knize samostatně popisován radikální socialismus (protože se v České republice nezformoval v popisovaném období do konstantního proudu, jako exkurz je však do kapitoly o komunismu zařazena podkapitola o neomarxistických subjektech) či levicový nevyprofilovaný populismus (kde je sporné, zda se jednalo o „krajní“ subjekty, např. u Strany práv občanů – Zemanovců).

Kniha zmiňuje některé přesahy krajní pravice a krajní levice do domácích etnických radikálních a extremistických struktur, nepojímá však tyto fenomény samostatně. V knize je popisována pouze krajní pravice a krajní levice domácí provenience, nejsou v ní tedy zmiňovány autonomně působící struktury krajní pravice a krajní levice v cizineckých a přistěhovaleckých komunitách v České republice (turecká krajní levice, ukrajinská krajní pravice apod.). Zahraniční krajní pravice je zmiňována pouze ve vazbě na transnacionální vztahy českých subjektů.

Kniha je společným monografickým dílem, přičemž kapitolu o komunismu zpracoval Miroslav Mareš, kapitolu o anarchismu Martin Bastl, kapitolu o neonacismu Petra Vejvodová a kapitolu o nacionalismu Josef Smolík. Finální

verzi knihy (včetně úvodu a závěru) dotvořil celý autorský tým. Výzkum a zpracování publikace se uskutečnilo díky podpoře Masarykovy univerzity v rámci projektu „Proměny politického a společenského pluralismu v moderní Evropě“ (MUNI/A/0888/2010).

Literatura

- Bastl, M. (2001): *Radikální levice v České republice. Devadesátá léta 20. století*. Brno: Masarykova univerzita.
- Charvát, J. (2007): *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál.
- Mareš, M. (2005): *Terorismus v ČR*. Vyd. 1. Brno: Centrum strategických studií, 2005.
- Mareš, M. (2003): *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*. Vyd. 1. Brno: Barrister & Principal Centrum strategických studií, 2003.
- Novotný, L. (2011): *Extremismus in Tschechien*. In: Jesse, E., Tieme, T. (eds.): *Extremismus in den EU-Staaten*. Wiesbaden: VS-Verlag, s. 397–411.
- Smolík, J. (2010): *Subkultury mládeže. Uvedení do problematiky*. Praha: Grada Publishing.

Komunismus

Miroslav Mareš

1.1 Úvod do kontextu

Komunismus představuje i po zhroucení východního bloku na přelomu osmdesátých a devadesátých let 20. století důležitou součást politického spektra v globálním, evropském i českém rámci. Je stále dominantní součástí krajní levice a jeho ideje oslovují miliony lidí. Projevuje se v různých ideových i organizačních formách, což je i případ soudobé České republiky.

Pojem komunismus je přitom používán v různých významech (Backes, Jesse, 1989: 324). V širším slova smyslu je spojen s idejemi a aktivitami zaměřenými na život v nejrůznějších komunách (takže do něj spadají různé historické formy soužití v rovnostářských komunitárních kolektivech). V užším slova smyslu se jedná o ideje a aktivity, které navazují na učení Karla Marxe a Bedřicha Engelse, které bylo rozvíjeno Vladimírem Iljičem Leninem a nebylo zásadně revidováno moderními sociálně-demokratickými přístupy.

Ani toto užší vymezení však není jednoznačné. Komunismus v jeho rámci vychází z dialektického materialismu, pracuje s koncepcí třídního boje a usiluje o nastolení beztřídní společnosti, v jejímž rámci by byly zespolečněny výrobní prostředky a postupně by byl odstraněn i stát. Socialismus je předstupněm komunismu a k přechodu od kapitalistické společnosti k socialistické je třeba uskutečnění revoluce (Bocheňski, 1994: 141).

Řada původních dogmat komunismu se dočkala reálné revize pod vlivem společensko-politického vývoje, i když někdy si sami komunisté tuto revizi nepřipouštějí. S postupující nivelizací západních společností a nárůstem sociálních států ztratila na významu role proletariátu, místo níž někteří neomarxisté užívají pojem prekariát vztahený k novým nejnižším vrstvám společnosti (Hudeček, 2007: 17). Revoluce, která byla původními marxisty, a zvláště pak leninisty chápána jako násilný fenomén, začala být v některých vyjádřeních eurokomunistů a dalších revizionistů označována i jako širší – ne

nutně násilný – proces zásadní přeměny společnosti (Fiala, Mareš, Sokol, 2007: 151–152).

Další pojetí komunismu byla vztažena pouze ke komunistickému hnutí sestávajícímu z politických stran, jejich satelitních organizací a politických režimů, případně k bloku komunistických států – ať již pouze pod vedením SSSR, nebo i konkurenčních komunistických států (např. maoistické Číně v době čínsko-sovětského sporu). Tato pojetí však byla nadměrně zužující již v době svého vzniku a dnes jsou už historicky překonána. V běžné mluvě se však objevují (sousedství „za komunismu“ je vztaženo k éře tzv. „reálného socialismu“).

Komunismus se v průběhu svého vývoje vydělil do různých subvariant, jejichž přesné vymezení a ohraničení rovněž přináší řadu obtíží, které není možné podrobně rozepsat v této publikaci s ohledem na její rozsah a zaměření. Jednotlivé typy jsou určeny jednak historickými procesy a událostmi, a jednak precizací ideových východisek. S využitím přístupů různých autorů (Backes, 1989; Backes – Jesse, 1989; Bötticher, Mareš, 2011) je možné se značným zjednodušením jako hlavní ideové varianty komunismu jmenovat:

- dogmatický marxismus (nerevidované lpění na původních dogmatech děl Karla Marxe a Bedřicha Engelse, avšak bez ocenění Leninova vlivu);
- marxismus-leninismus (důraz na roli centralizované strany a násilnou revoluci vedenou proletariátem), může se vyskytovat v obecně nespecifikované formě nebo specializovaných podtypech, jako jsou:
 - stalinismus (důraz na centralizovaný komunistický stát a udržování poslušnosti prostřednictvím teroru, v současné době je charakteristický obhajobou stalinské éry);
 - trockismus (důraz na odmítnutí byrokratizace komunistického státu a na permanentní revoluci);
 - maoismus (důraz na roli rolnictva v revoluci i komunistickém státě, fakticky i na čínskou dominanci), včetně jeho národních a regionálních subvariant (enverismus jako režim v Albánii, Nakšalíté jako hnutí v Indii apod.);
 - komunismy třetího světa a nezúčastněných zemí (zpravidla zdůrazňující národní či regionální specifika, např. titoismus prosazující jihoslovanskou specifickou cestu, severokorejská ideologie Čucche, využívající fakticky korejské kulturní tradice, obdobně jako tzv. africké komunismy apod.);
 - neobolševismus či neokomunismus (pragmatické kombinování dogmatických přístupů s dílčími revizemi a přizpůsobování se stávajícím poměrům s cílem maximalizace vlivu marxisticko-leninské ideologie a dědictví komunistické éry v reálných podmínkách);

- levý komunismus (poněkud zavádějící, ale etablovaný pojem, označující komunistické směry odmítající centralistické tendence a zdůrazňující roli místních sovětů a komun – např. „luxemburgismus“);
- neomarxistické komunistické směry (včetně komunistických prvků v demokratickém socialismu);
- národní bolševismus (směr zdůrazňující silně nacionální či pannacionální prvky v komunistickém hnutí, nachází se na pomezí krajní pravice a krajní levice).

V současnosti se komunismus ve světě stále projevuje ve formě komunistických režimů, které však již nelze chápat jako celek takového významu, jaký představoval sovětský blok do roku 1989. Lze je nalézt v Číně, Korejské lidově demokratické republice, Vietnamu, Laosu a na Kubě. K socialistickým idejím a egalitářskému pojetí společnosti se verbálně hlásí i někteří soudobí vládcí v Latinské Americe, o ucelenou formu komunismu se však nejedná (Bötticher, Mareš, 2011).

V globálním rámci je možné vypořádat různé politické strany v demokratických režimech i neustálených stranických soustavách, které zdůrazňují komunistickou identitu. S nimi zpravidla spolupracují různé satelitní organizace, včetně odborových. V některých zemích působí i komunistická guerillová a teroristická hnutí, jako jsou například maoisticky orientovaní Nakšalíté v Indii (Strmiska, 2011). Pozorovat lze i vliv komunismu ve vybraných subkulturách (autonomové) či jejich částech (punks, skinheads, hip-hop apod.).

V Evropě došlo po pádu komunismu k transformaci řady dřívějších dogmatických komunistických stran na strany socialistického či sociálně-demokratického typu. V některých státech jsou však komunistické politické strany poměrně silné (Moldávie, Kypr apod.), a to včetně tradicionalistických stran (Backes – Moreau, 2008: 554–558). Na evropské úrovni se vytvořily i stranické organizace a sítě, které zpravidla odpovídají jednotlivým ideovým subsměrům v rámci krajní levice a komunismu. I na evropském území působí militantní a teroristické organizace hlásící se ke komunistické ideologii, i když hlavní éra „rudého terorismu“ ze sedmdesátých a osmdesátých let 20. století již minula.

V současnosti se již zpravidla jedná o teroristické akty či kampaně nižší intenzity (Mareš, 2007). S výjimkou Řecka nedošlo v posledním desetiletí k masovým dlouhodobým subverzivním nepokojům se silným komunistickým angažmá, pokud nebudou počítány antiglobalizační demonstrace (ty se přesouvají podle míst konání významných politických summitů a jednání), nelze je však chápat výhradně jako komunistické akce (Mareš, 2009).